

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Եգիպտոսի և Սուտանի խնդրոց
վրայ Բ. Դրան և անգլիական կա-
ռավարութեան բանակցութեանց
մասին նոր լուր մը չկայ : Բանակ-
ցութիւնք առ այժմ կանգ առած
կը թուին, որովհետեւ կ'ըսուի
թէ Բ. Դուռը պ ստուխան կը պատ-
րաստէ Լորու կրանվիլի վերջին ծա-
նուցագրին, որոյ բովանդակութեան
վրայ տեղեկութիւն հրատարակած
ենք արգէն : Բայց այժմէն կրնանք
հառտատել գոհութեամբ թէ Մեծն
թրիտանիա բոլորովին անտես լըներ

պէտք եղած այդ զոհողութեանց վերջ
մը տալու համարէ արդէն, որ Անդ-
իա Սուտանը թողլու խորհուրդ տր-
ւած է Խոտիվին կառավարութեան :
Ուստի, Լորտ կրանվիլ պայման դը-
նել կը թուի որ եթէ երբեք Բ. Դու-
ռը զինուորական միջամտութիւն
մ'ընէ Սուտանի կողմը, իւր իսկ
ժամանակ ընէ : Արդ, մեք կը կար-
ծենք որ եթէ միակ դժուարութիւ-
նըն այս ծախուց խնդիրն է, և ու-
րիշ առարկութիւն չկայ գերիշխան
պետութեան միջամտութեան դէմ,
կարելի է իրաւախոհութեամբ մը
կարգադրել զայդ կէտ :

Պէտք է սակայն մաղթել որ նո-
րանոր զինուորական արշաւանաց
հարկ չմնացած, ջախջախուին Սու-
տանի ապստամբապետք, և այդ
ընդարձակ երկիր փոքր իշտէ
հանդարտ, և կանոնաւոր վիճակ մը
ստանայ : Դժբախտապէս, Անդին
կողմէ ձեռք առնուած զինուորա-
կան և վարչական միջոցները ցարդ-
այնպիսի հանդամանք մը չունեցան,
որ այս իրաւացի բաղձանք չուտով
կարենայ իրականութիւն գտնել :
Արդարեւ, ծանուցուեցաւթէ կրա-
համ զօրավարը նոր յաղթութիւն
մը տարեկ է Օսման Տիկմայի վրայ :
Զարմանալի է որ այս ապստամբա-
պետ, զոր Անդինացիք իրենց առա-
ջին ճակատամարտին մէջ ջախջա-
խած լինել կը կարծէին, շաբաթ մը
յետոյ կարող եղած է 10 էն մինչեւ
15,000 ապստամբ համախմբել Սուտ-
քիմի մօտ : Անդինացիք յաղթեր և
ցիրուցան ըըեր են ապստամբները,
բայց քանի որ Օսման Տիկմա չէ
բռնուած, տարակուսելի է թէ Անդ-
իացւոց նոր յաջողութիւնը վճռա-
կան արդիւնք ունենայ : Միւս կող-
մէ, Պ. կլատսդոնի նախարարու-
թեան հրահանգները կրահամ զօ-
րավարին ձեռքիրն ու ոտքերը կա-
պած են : Զօրավարը չկրնար հա-
լածել թշնամին, որովհետեւ՝ նախ-
երկիրն ներսերն յառաջանալու ար-
տօնութիւն չունի, և երկրորդ՝ ո-
րովհետեւ կարի սահմանափակ
թուով զօրք ունի իւր հրամանաց
ներքեւ : Արեւելեան գաղափարաց
համաձայն մարդ մը կամ տէրու-
թիւն մը, գործի մը ձեռնարկելին
ետքը, հոգւով ու մարմնով պէտք է
աշխատի ի գլուխ հանել զայն բայց
Մրեւմտիք մէկ մասին մէջ, ի լու-
տոն, տարբեր կերպիւ կը խորհուի
այս նկատմամբ : Անդինացին տէ-
րութիւնը Սուտանի ապստամբու-
թիւնը ջախջախելու գործին կը ձեռ-
նարկէ արդեամբ, քանի որ այդ-
մոք երկու ճակատամարտներ
մղել կուտայ իւր զօրաց, բայց
միանգամայն կը պահանջէ իւր զօր-
քերէն որ ծովեզրէն սաշափ մղոնէ
աւելի չյառաջանան : Պէտք է արդ-
եօք խորհիլ թէ կայ Մաքիավելեան
մտածում մը, որ այս ապստամբա-
կան շարժման երկարածումն օգ-
տակար կը դատէ : — Չենք համար-
ձակիր, որովհետեւ կը սիրենք կա-
տարեալ վստահութիւն ունենալ Պ.
կլատսդոնի և ընկերաց ուղամտու-
թեան և պարկեցաւթեան վրայ :

Գալով Սուտանի միւս կողմին,
անդ ևս առկաին վիճակ մը կը
տեսնենք : Կորտոն վաշա օր մը կը
կուտի ապստամբաց հետ, ուրիշ օր
մը կը հաշտուի : Օր մը խարդումի
շրջակայ ցեղերն ուժի կ'ելնեն ընդ-
դէմ կորտոն վաշայի, յաջորդ օրը
բարեկամ կը դառնան ամենքն ալ.
— Այսպէս կը կարդանք Լոնտոնի
լրագրաց մէջ, որոց թղթակեցք ըստ
մեծի մասին իրաց վիճակը վարդա-
գոյն նկարագրել կը միտին : Թայն
լրագրոյն խարդումի թղթակիցն ոչ
այլ ոք է բայց եթէ խարդումի անդ-
կան հիւպատոսն իսկ : Բայց այս
կէս-պաշտօնական տեղեկութիւնը
իսկ նախանձելի վիճակի մը մէջ
ցոյց չեն տար գործոց վիճակն ի
կեդրոնական Սուտան : Այս այն
աստիճան ստորդ է, որ մինչդեռ
կորտոն զօրավարը, Սուտան չի
գնացած, զխարդում եղիպատոսի
հետ միացեալ պահելու հարկին
վրայ չերմապէս կը պնդէր, մինչ-
դեռ նոյն իսկ լորտ կրանվիլ խոր-
հըրդարանին մէջ կը յայտարարէր
թէ խարդում եղիպատոսի բանալին
է և պէտք է որ եղիպատոսի ձեռքը
մնայ, հիմա Պ. կլատսդոն կը յայ-
տարարէ երեսփոխանական ժողովոյ
վերջին նշուտերէն միոյն մէջ թէ
խարդում ալ, Սուտանի միւս մա-
սանց պէս, պէտք է թողուի է դո-
րո՞ւ : կամ Մէհատիին, կամ Զէ-
պէհր փաշային, որոյ անունն, այս
Սուտանեան խնդրոյ առժիւ, ստէպ
լսածեն արդէն մեր ընթերցողք :
Բայց ո՛չ Մէհատիին, ո՛չ ալ Զէ-
պէհր փաշային տիրապետութիւնն
ի խարդում՝ գոհ սրտով կարելի
է գիտել : Մին յայտնի խարե-
բայ կէս-վայրենի հըսուապետ մէջ:
Միւսն ալ պէտն է Սուտանի գե-
րեվարաց (slave-hunters) : Այս գե-
րեվարաց արհեստն է մանկա-
մարդ կիսեր, աղջկներ, մանչ տը-
ղալք և պատանիներ հոնու խըմ-
րովին, և ուրիշ գաւառներ, կամ
հեռաւոր երկիրներ, մանաւանդ ի
Ստորին եղիպատոս տանելով, փա-
ճառել : Զէպէհր փաշա, երբեք գըլ-
խաւոր ջատագովայս այս հակամարդ-
կալին առեւտրոյ, մեծ կորիւներ
ունեցած եր, երբեքն կորտոն վա-
շային հետ, երբ սա խոտիվ խմա-
յել փաշայի օրով, ընդհանուր կա-
ռավարիչ էր Սուտանի : Այդ կը ու-
ուոց միջոցին է որ կորտոն վաշա,
չկրնալով հանդուրժել Զէպէհր փա-
շայի որդւոց երիցագունին ոճրա-
գործութեանց, զլլատել տուալ
զնա : Այս ժամանակէն ի վեր, ու-
եան կէտ կայ ընդ մէջ կորտոն վա-
շայի և Զէպէհր փաշայի : Բայց
քաղաքակիրթ աշխարհը բնակա-
նապէս իւր բոլոր համակրանքը
նուիրած էր կորտոն վաշային, և
խաւարի ու յետադիմութեան ներ-
կալացուցիր կը նկատէր Զէպէհր

ЕБЕДИ ПІСНІ

(102)

ԵՐԵՎԱՆ ՄԱԼՈՅ

L S U. LIBRARY

— — —

— Միթէ եղբայր չե՞նք մեք :
— Ո՞ւ, մեք մէջ այդպէս է անշուշնիմ քու վրայ . այսօր քու եղբայր

— Աւրեմն, ինչո՞ւ համար կ'ուզեցդ ալ եղբայր լինիմ, եթէ եղբայր հօրդ ու մօրդ զաւակը լինիմ:

— Ծրէ Հովքա սրթայիրսք, սրթէ
նէ Քրոնդ եղբայր չպիտի՞ լինէի :
— Ո՞, այս, անշուշտ :
— Ուրեմն ինչո՞ւ համար գու ալ

— Վասն զի մի և նոյն բանը չէ, ինչ
— Ինչու:

— Վասն զի ես ճոխ խահձարլոց
և Մաթիա :

— Ի՞նչ կ'ելնէ ադկից :

— Շատ բան կ'ելնէ . գու ալ զիտե
քա պիտի գայլի , և կը տեսնեմ :

ամի գաս + եթէ դայիլ , իմ աղքա
ոի ընդունէին՝ առանց պակասութ

դժնելու, որովհետեւ քեզնէ աւելի աղքատ են: Բայց
եթէ գեղեցիկ խանձարուրները ճշմարիտ են, ինչպէս
կը խորհի Մայր Պարսպը են և ինչպէս որ ստոյգ պէտք
է լինի, քու ծնողքդ հարուստ են, գուցէ ազնուական
մարդիկ են: Արդ՝ ի՞նչպէս կ'ուզես որ ինձ պէս խեղճ
թռաւառ տռաս մը անուանեն:

— Միթէ ես ալ իսեղճ թշուառ մը չեմ։
— Այժմ, այս, բայց վաղն անոնց որդին պիտի լինիս, և ես միշտ այս աւուր թշուառը պիտի մնամ։ Քեզ վարժարան պիտի զրկեն, վարժապետներ պիտի ստնեն, իսկ ես իմ հանոսս ակնի առանակեմ։ Ին

— Ո՞հ, սիրելի Մաթիաս, ի՞նչպէս կ'ընես այդ
խօսքերը:

— Յարէս ասցածը կ ըստս, սրբլուս, և ահա այս
պատճառաւ է որ չեմ մասնակցիլ քու ուրախութեանդ,
ասոր համար միայն, որ պիտի բաժնուինք իրարմէ.
Ես այնպէս կարծեր, այնպէս երեւակայեր, և շատ
անգամ ալ երազեր էի թէ միշտ ի միասին պիտի լի-
նենք. ինչպէս ամէնք Շնուրու ենակե ու լի.

— Բայց այդ ըստով պիտի լիսը, իմ խեղճ Մաթիս . եթէ ծնողքս հարուստ են, քեզ համար այնոյնը պիտի լինին ինչ որ լինին ինձ համար . եթէ զիս գարժարան զրկեն, դու ալ ինձ հետ պիտի դաս . չպիտի բաժնուինք իրարմէ, ի միասին պիտի աշխատինք, և մասեա այսուհետեւ մաս ու մաս ու մաս ու մաս ու մաս

բարամսն պիտի լրսրսք ուշտ, ի սրասրին պիտի մեծնանք,
ի միասին պիտի ապրինք, ինչպէս որ դու կը փափա-
քիս, ինչպէս որ ես ալ կը փափաքիմ քեզ չափ ողը-
տադին. Հաւատա ի օպիս:

— Գիտեմ որ կը փափաքիս, բայց ոչ եւս քու ան-
ձիգ ազատ տէըը պիտի լինիս, ինչպէս որ ես այժմ:

— 0'ն, Մաթիա, մտիկ ըրէ զիս. եթէ ծնողքս կը փնտռեն, այս ապացոյց մ'է թէ կարեւորութիւն կուտան ինձ, այնպէս չէ, զիս կը սիրեն կամ իտի սիրեն. եթէ կը սիրեն զիս, ինչ որ խնդրեմ իտի կատարեն: Եւ իմ ալ խնդրելիքս սա է որ վարատրեն ու երջանկացնեն այն անձննքն որ ինձ բարիք ուծ են, երբոր ես մինակ էի աշխարհիս մէջ. Մայր արպըրէն, հայր Ագէօն՝ զոր պէտք է ազատեն բանեն, էթիէնէթ, Ոլէքսի, Պէնժամէն, Լիզ և քեզ. Եղը բովերնին պէտք է առնուն, կրթեն, բժշկեն. Եղ ալ ինձ հետ վարժարան պէտք է դնեն, եթէ ես արժարան պիտի երթամ: Ոհա այսպէս պարտի լինի. — Եթէ ծնողքս հարուստ են, և քաջ գիտես թէ յոյժ գոհ պիտի լինիմ որ հարուստ լինին:

— Ես ալ, յոյժ գոհ պիտի լինիս որ աղքատ լինին:

— Տիմար ես:

— Թերեւս:

Եւ առանց աւելի խօսք մ'ընելու, Մաթիա կոչեց բարի. նախաճաշի ժամանակն եկած էր. շունը թերուն մէջ գրկեց, և սկսաւ խօսքն անոր ուղղել երբես սկնալու, և պատասխանելու կարող անձի մը:

— Այնպէս չէ, Քարի, դու ալ կը փափաքիս որ էմիի ծնողքն հարուստ լինին:

Երբոր անուն լսեց, Քարի գոհութեան հաշիւն արձակեց ինչպէս միշտ, և աջ թաթը կուրծքիս վրայ ուաւ:

— Աղքատ ծնողք ունենալով, կրնանք երեքս ալ որ աղատ կեանքը շարունակել. ուր որ ուղենք՝ կը ընք երթալ, և «պատուարժան ընկերութիւնը» գուցնելէ զատ ուրիշ հոգ չենք ունենար: Իսկ հարուստ ուողք ունենալով՝ ընդհակառակն՝ Քարի բակին մէջ որշ մը կը դրուի, հաւանականաբար շղթայով, պողատէ գեղեցիկ շղթայով ըստ կապուած, բայց վերջան շղթայակապ, վասն զի շուները պէտք չէ մտնեն սրուստներուն տունը:

Մինչեւ մէկ աստիճան ցաւած էի թէ Մաթիա աղ-

քատ ծնողք կ'ըղձար ինձ, փոխանակ մասնակցելու այն երազին՝ զոր ներշնչած էր ինձ Մայր Պարպըրէն և զոր ես ալ արագապէս և լիովին ընդունած էի. բայց միւս կողմէ գոհութեամբ կը տեսնէի և կը հասկնայի այն զգացումն, որ պատճառ եզած էր անոր տրտութեան, այն էր՝ բարեկամութիւնն, ինձմէ բաժնուելու երկիւղն. ուստի չէի կը ար կշտամբել զայն իւր հակառակ ըղձանաց համար, որ իրօք բարեկամութեան և գորովոյ ապացոյց մ'էր. Զիս կը սիրէր Մաթիա, և մեր սիրոյն վրայ միայն խորհելով, բնաւ չէր ուղեր որ բաժնուեինք իրարմէ:

Եթէ մեր հանապազօրեայ հացը վաստկելու հարկադրեալ չինէինք, Մաթիայի տրտնջանաց հակառակ պիտի շարունակէի փութացնել քայլերս. բայց հարկ էր նուագածութիւն ընել մեր ճանրուն վրայ գտնուած աւաններուն մէջ, և սպասելով որ իմ հարուստ ծնողը իրենց հարստութիւնը մեզ հետ բաժնեն, պէտք էր գոհ լինէինք այն մանր սուերով, զորս դժուարաւ կը շահէինք ասկից անկից, և ըստ դիպաց:

Ուստի կարծածէս, աւելի երկար տեւեց մեր ուղեւորութիւնը Քրէօզէն մինչեւ նիէվո, այսինքն Շավանոնէն մինչեւ Տրէօզի, Օպիւսոնէն, Մոնլիւսոնէն, Մուլէնէն և Տափէն. անցնելով:

Մնաց որ մեր հանապազօրդեայ հացէն զատ ուրիշ պատճառ մ'ալ ունէինք որ կը հարկադրէր մեզ հնարեղածին չափ աւելի ստակ շահելու: Չէի մոռցած Մայր Պարպըրէնի այն յայտարարութիւնը թէ իմ ամեն հարստաւութեամբս չպիտի կրնայի զինքն այնչափ երջանիկ ընել որչափ ըրտած էի իմ աղքատութեամբս, և կ'ուղենքի որ լիզ ալ երջանիկ լինէր Մայր Պարպըրէնի պէս: Պատրաստ էի հարստութիւնս լիզի հետ բաժնել. ասոր տարակոյս չկար. բայց առ այժմ, հարուստ լինիչս առաջ, կ'ուղենքի ընծայ մը տանիլ լիզին իմ շահած գրամսիս, — աղքատութեան ընծայս:

Պաճուճապատճանք մը գնեցինք Տրէօզի մէջ, որ բարեբաղդաբար կովի մը չափ թանկագին չէր:

